

ובספר אור שמה (נדרים ג,ג) נקט לעיקר [מצד הסברא, וכן מכמה דיווקים] שאין שיק נדר אלא בהגאה. והסביר שאף שאמרו כאן 'וללב שני נוטל, תפלין שני מניה' – הויאל והמצוה היא עיקר מטרתם ושינויים של החפצים הללו, אך חל הנדר על הפעולות הללו שכן שימושם העיקרי, מה שאין כן בשאר דברים, אין שיק אישור 'הפזא' כלפי מעשים מסוימים שאינם מעיקר שווי החפץ ושמורשו.

דף יז

"יש נדר בתוקף נדר... כיצד? אמר הריני נזיר אם אוכל הריני נזיר אם אוכל". עבר התנה לדבר על נזירות [שגם היא סוג נדר, כתוב איש כי ידר נדר נזיר להזיר לה] ולא דבר בנדרי אישור, כי בהם אין נדר חל על נדר שהרי אין אישור חל על אישור, וכמו בשבועה, ורק בנזירות שאפשר לקיימה לאחר הנזירות הראשונה, שיק שתחול על הנזירות האחרת (ראשונים. והרמב"ם ג,ב) הביא דין זה ונדרי הקדש. ודעת הריטב"א שככל חל על נדר, שהרי הוקשו הנדרים לנזירות. ומה שנקט התנה נזירות מסוים שעיקר הדין נלמד מנזיר להזיר כדלהלן, ומשם למדים לכל הנדרים.

ומה שנקט 'אם אוכל' ולא 'הריני נזיר הריני נזיר' גרידא – אגב שרצה לשנות גבי שבועה אכילה, נקט כן גם בנזירות (על רדב"ז על הרמב"ם נדרים ג,ב).

"אין שבועה בתוקף שבועה". כתוב הריטב"א (יה) שלוקה על השבועה השנייה משום 'שבועת שוא'. ואפילו אם נשאל אחריו כן על הראשונה, שאו השניה חלה למפרע כדלהלן, אף על פי כן הויאל ובשעתו והזיא מפיו שבועת שוא – לוקה.

בספר אפיקי ים (לו,ב) כתוב שיטות סופר נשתרבבה בספר הריטב"א כי מדבריו לעיל (ה) משמע שאין השניה שבועת שוא אלא אם לא נshall על הראשונה לבסוף. אמן בספר מנתת שלמה (סב,יג) מביא דברי הריטב"א כמו שם לפניו. וכן נראה לדיקן מדברי הריב"ש (בסוף תשובה תנג. וע' במש"ב הרא"ז ולוניק שליט"א בספר הזכרן לרר"ב זולטי, עמ' תקנו).

[נראה שהריטב"א הולך לשיטתו במקומות אחר בסברתו זו, שאין מתחשבים אלא בזמן השבועה, ואין אומרים לעניין זה 'אגלי' מילתא למפרע', שכותב (בחולין קו) שהנותל ידיו לאכילה וברך 'על נטילת ידים' ואחר כך נמלך ולא אכל' אין בכך כלום, ואין מהיבין אותה לאכול כדי שלא תהא ברכתו לבטלה, דהא מכיוון שנטול ידיו, גמורה לה הנטילה הוא מברך, וההיא שעתא דעתו היה לאכול! (והביאו כמה פוסקים – ע' שער תשובה ר"ס קנת; חזון איש או"ח כה,ה. ובכף החיים (קנת,ו) הביא דעות בוה, ומסיק שצרכיך ליזהר בוה למתיחלה. וכ"כ בשדי חמד (מע' ברכות א,כט). ושם כתוב שאפילו הריטב"א מודה שלכתיחילה אין לעשות כן כלל דוחק. וכתב שאינו תחת ידו לעיין בו. ונראה שאילו היה תחת ידו לא היה כותב כן שחררי משמע בדברי הריטב"א שאף לא דוחק מורה. אמן נראה שאין למדו מדברי הריטב"א על כל ברכה הקומת למשעה מסוימת לפני המעשה שרי, דשאני הכא שמצוות נטילה קיים, כמווק בלשונו. וכ"מ מהפוסקים בא"ח תקפה,ג. וע' משנ"ב רטו,ית. וע' בשורת עמודי אש,ב,בג. וראה מש"כ בחוז"א אה"ע ס,בג על ברכות קידוש טעות).

մדבריו אלו יש ללמידה או לשאר הוכרת שם אחרת אלא שיטה בלבד; אם נאמרה או לצורך, איננה לבטלה גם אם התברר בסוף שהיתה מיותרת. והוא הדין להפוך, אם בזמן אמריתה הייתה לשוא, אינה ניתנת בכך לאחר זמן כשנعواשתה פעולה שתנתנה לה מקום לחול למפרע].

אמנם ישנו רשותם שחולקים על עיקר העניין שיש בשבועה השניה משום שבועות שווא; אם משותם הייתה נועדה 'לזרוי נפשיה' כמו שאמרו שנשבען על המצוות, או מפני שיש בה תועלת אם יישאל על הראשונה (ע' ברש"י שבועות ד. רשב"א נמו"י ומאריו שם כו: ר"א מן הדר בסוגיתנו; אפיקי ים לו,ב; או ר' שמח שבועות ה,יא ועוד).

דף יח

יעיר להoir – מכאן שהנירות חל על הנירות. פירוש הר"ן (במשנה) שהנירות השניה חלה מיד [כלשון המשנה 'נדר בתוך נדר'] אלא שאין מתחיל במנינה אלא בתום הנירות הראשונה. ואור דבריו: המקובל עליו נירות, אין בדבריו קבלה על איסורי הנזיר ומצוותיו אלא הוא מצד מקבל עליו את קדושת הנזיר, והتورה היא שנותנת לו דינם והנוגות. וכך כשהקובל פעמיים נירות, הוצרכנו לדרשות הכתוב להזכיר לבנירות אפשר שתחול קדושה נספת על קדושה קודמת, ולולא הדרשה לא היינו אומרים כן מצד הסברא שתחול נירות על נירות, כשם שלא ניתן להזכיר פעמיים אותה בהמה הקרוב. ואולם לעניין הקיום הממשי של תורה הנזיר אי אפשר אלא בשני מנינים נפרדים. וכך אף על פי שבケבלתו לא נתכוון להתנהג בנירות שלשים ימים ונספם, אין דבר זה תלי בו כי הוא אינו מקבל אלא להיות בקדושת נזיר, והتورה מחייבת את הנזיר לנוהג בקדושה תקופת זמן מסוימת (עפ"י חזון איש אה"ע קלו, ע"ש בארכות. ובאחרונים הארכו בהגדות אלו. ע"ע במצוין לעיל ב: ג: ו:)

כגון שקיביל שתי נירות בבת אחת. הר"ן פירוש שלו לא קרא ה'יתוי' אמר שהרי זה מקבל נירות אחת לזמן כפול כלומר לששים יום, ובא הכתוב לומר שהן שתי נירות, ומגלה ומביא קרבן פעמיים. והרא"ש בפירושו נקט שאין צריך לימוד מיוחד על כך שהן שתי נירות שהרי אמר 'הרי עלי שתי נירות', אלא בא הכתוב ללמד בכגון שתלה שתי נירות באכילה אחת, שהיתה אומר שאין כאן אלא נירות אחת, קמ"ל שהן שתים. משמע מדיוק דבריו שאם אמר 'הרי נזיר, הני נזיר' בתוך כדי דברו – ודאי הן שתי נירות נפרדות ולשםאל מונה שתים ולבב והנא אינו מונה אלא אחת. ואין זה נחשב 'בת אחת'.

כבר הארכו הפסיקים האם הנדרים חלים על איסורים, כגון שנדר קונם נבלה עליו. ושתי שיטות עיקריות בדבר (ע' בר"ן כאן ורשב"א י. רשי ותוס' רmb"ן ורא"ש ריב"א ורא"ש דשבועות; ר"ד ופ"ר הרא"ש לעיל ח; רmb"ן ריש מותת ל.ג. והובאו שתי הדעות בשו"ע י"ד רטו,).

אכן הר"ן לא כתוב בפירוש אלא שנדר חל על השבועה, ופירוש משום שהשבועה איסור גברא והנדר איסור חפצא, ואפשר ש לדעתו שאור איסורי אכילה שבתורה – איסור חפצא הם, והנדר לא יחול עליהם וכן נקט רעיק"א בחודשו על השו"ע י"ד רטו. וכנראה נקט מסברא פשטota שאיסורי תורה מכאלות איסורי חפצא הם, וiperesh מש"כ הר"ן שלא – תעשה שבתורה איסורי גברא, הני ריק בכגון לא יהל דברו וכו'. אך לאכוי 'יל שסובר הר"ן כההרב"א שכל איסורי תורה איסורי גברא. וכ"מ בוצר יצחק לו). וכן שיטת הרשב"א (בתשובה ח"א תרטו. וע"ש בה"ד סוף) שנדר לא חל על איסורי אכילה.

ואף לאומרים שנדר חל על האיסורים, אין מפורש בדברי הראשונים הנוכרים, האם גם חל איסור 'לא יהל דברו' או שהוא רק האיסורי-חפצא שנדר החיל, ולא איסור ב'יהל שהוא כשר לאין, על הגברא. ע' בכל זה בש"ת אבני מלואים יב; נוב"ת או"ח קי; זכר יצחק לד; אפיקי ים לו; חזושי הגרא"ט נז; קהילות יעקב יד.

הגוף עם המצויה, אין אומרים 'מצוות לאו ליהנות ניתנו'. ואין כן דעת הרשב"א ועוד ראשונים. ע' שער המלך לולב ח.א. ובאגרות משה (או"ח ח"א קכוב, ג-ד) האריך לhorאות שדעת רוב הראשונים שאפילו כשייש הנאת הגוף אומרים 'מלילה' (כ"ד הרמב"ם, התוס', הrho"ה, האו"ז, הרשב"א, המרדי, הג"א והר' שמואל), ואילו הר"ן והריטוב"א כיחידים לגביהם).

אף לדעת הרשב"א, אם יכול לקיים המצויה בחפץ אחר, באופן שלא יהנה מן האיסור, אסור להנחות בחפץ זה. ואולם بلا הנאת הגוף מותר לעשותה המצויה גם אם יכול לעשותה בחפץ אחר (עפ"י אבני מילאים כח סק"ס).

ד. יש אומרים שבמצואה שיעיר עניינה להנחות מהדבר, אין לומר בה 'מצוות לאו ליהנות ניתנו' ואסור (ע' מג"א רצז סק"ד בשם אהודרם לעניין הרחת בשים של איסורי הנאה; דובב מישרים ח"א נט לעניין אכילת תרומה).

ה. יש מי שפירוש שאבי לא נחלה על כך שמצוות לאו ליהנות ניתנו אלא סבר שאיסור הנאה בנדר הוא גם שלא כדרך הנאות [כמו שנראה מדברי אבי במקום אחר לעניין מעילה מהקדש] וכל שאיסורי אף בשלא כדרך, גם באופן של מצווה אסורה, שכן וה גרע מנהגה שלא כדרך הנאה (עפ"י דובב מישרים ח"א נט. והביא עיקר הסברא מהרשות"ק, והעיר שם על כך בסוף דבריו).

דפים יז – יח

כא. אם יש נדר בתוקן נדר ושבועה בתוקן שבועה?

ב. מי שנור שתי נזירות ונשאל על הריאונה, האם עלתה לו השניה במנין הריאונה? נשבע וחוזר ונשבע ונשאל על הריאונה, מה דינוע?

א. תנן, יש נדר בתוקן נדר ואין שבועה בתוקן שבועה. ופירשה המשנה 'נדר בתוקן נדר' – בנזירות, שהמקובל נזירות פעמיים, חייב להנוהג שתי נזירות. ואילו הנשבע פעמים על דבר אחד – אין חייב אלא אחת. לדברי רב הונא לא חלה נזירות שנייה אלא ברגען 'הריני נזיר היום'. הריני נזיר למחר', שמתוקן שנתוסף יום אחד בשניה, חלה נזירות על נזירות, ומגלה ומבייא קרבן על כל נזירות בפני עצמה (ר"ג), אבל 'הריני נזיר היום'. הריני נזיר היום – אין חלה נזירות על נזירות. ושמואל אמר אפילו בזה חלה נזירות (וגם כשהוא אמר 'הריני נזיר שלשים יום' ושוב אמר 'הריני נזיר אלו השלשים יום'. כן צדדו בתוס'). וכן מובא ברשב"א מהירושלמי) וחיב למןנות שתי נזירות וכן אמרו בדעת רבה. ובבריתא דרישו זאת מניר להזיר – מכאן שהנזירות חלה על הנזירות. ולרב הונא והוצרך הכתוב באופן שקיבל עליו שתי נזירות בבת אחת – שחייב להנוהג שתים (ולולא הכתוב היה נוגג נזירות אחת של ששים. ע"ז. והרא"ש פירש באופן אחר).

א. הילכה כשמואל, שכן עלתה הסוגיא כמותו ואילו לרבי הונא קשה (רי"ה; מאריב). וכבר העירו על شأن דין זה מפורש ברמב"ם. וע' קר"א. ובחודשי חת"ס צדד שלפי המסקנה יתכן שלא נתחדש מהכתוב אלא בבת אחת או בתולה הנזירות באכילה אחת, אבל בשתי נזירות בזא"ז, לא חלה השניה על הריאונה).

ב. הר"י ועוד ראשונים מפרשים שכשאומר 'הריני נזיר היום', הריני נזיר למחר' – מונה שלשים לשניה בתום הריאונה. [ואם הנזירות של מחר קיבל לששים יום – מונה ששים מותם הריאונה. כן צדד בחוז"א].

וישנה דעתה הסוברת שמונה לשניה מלמה. ואם שתה יין בכל כ"ט הימים המשותפים לשתי הנזירות – חייב שתים. וכותב המאירי שדעה ריאונה עיקר (וע"ע קרן אורה והו"א).